

EL PAS DE LLUÍS M. XIRINACS PER L'ANOIA (1967-1973)

ANTONI DALMAU I RIBALTA

El dia 11 d'agost de 2007, va ser trobat el cos sense vida de Lluís M. Xirinacs al pla de Can Pegot, un prat de pastura proper al coll de la Tuta, al terme municipal d'Ogassa, al Ripollès. Arribat al seu 75è aniversari, havia resolt de posar terme a la seva existència i, prèviament, havia deixat escrit al seu despatx de la fundació Randa una mena de testament on exposava els motius d'una decisió que ell va considerar «*un acte de sobirania*». D'altra banda, havia deixat també, en una butxaca de la jaqueta, una nota de comiat que deia: «*En ple ús de les meves facultats marxo perquè vull acabar els meus dies en la soledat i el silenci. Si em voleu fer feliç no em busqueu. Si algú em troba li prego que, estigui com jo estigui, no vulgui ell pertorbar la meua soledat i el meu silenci. Gràcies!*»...¹

Més enllà del cúmul de valoracions que va suscitar una mort tan sobtada i colpidora, alguns amics van demanar-me aquells dies si seria possible de restituir la memòria del seu pas per la comarca de l'Anoia, amb els fets més significatius

1. Sens dubte, l'obra de referència sobre la vida i la mort de Xirinacs és la monumental biografia de Lluís Busquets i Grabulosa, *Xirinacs. El profetisme radical i no violent*, Barcelona: Balasch Editor, 2017, 767 p. Pel que fa als seus darrers dies i el seu propòsit final, és imprescindible el seu llibre pòstum *Dietari final*, Barcelona: Ara Llibres, 2007, amb un pròleg molt esclaridor del mateix Lluís Busquets. D'altra banda, un llibre de Clàudia Pujol (*En l'escena del crim. 10 nous casos del forense Narcís Bardalet*, Barcelona: Columna, 2010, p. 187-207) conté una recreació dels instants finals de Xirinacs a partir del testimoni d'un dels metges forenses que van intervenir en la investigació posterior.

de la seva trajectòria. D'aquesta manera es podria ajudar a refer una etapa de la vida d'un sacerdot controvertit i singular que va contribuir poderosament a la recuperació de la democràcia en el període de la transició i que, no sense polèmica, va dedicar sens dubte tota la vida a la causa de la llibertat dels Països Catalans.

Aquesta és la resposta, ja molt tardana, a la petició que vaig rebre, confegida a base de les dades que he anat recollint. La base documental d'aquesta informació es troba, fonamentalment, en els records propis o de gent propera i en els diaris i els records del mateix Xirinacs o de persones que s'han referit a ell, així com en documents elaborats per les instàncies que ell mateix va animar o a les quals va pertànyer.²

UNA ESTADA DE SIS ANYS

Lluís M. Xirinacs va viure a la nostra comarca durant sis anys, en dues residències que anirem esmentant: l'una, la rectoria de Santa Maria del Camí, dins el terme municipal de Veciana, i l'altra, a partir del juliol de 1971, a la Torre de Claramunt, al número 6 (avui, 38) del camí o

2. Ens basem sobretot en dos documents multicopiats: [s.a.] *Un home conflictiu: Lluís Maria Xirinacs*. [s.e. i s.d., 1974?], 36 p., i Lluís M. Xirinacs, *Diari de 21 dies de vaga de fam per Catalunya*. [s.e]: Països Catalans, 1975, 132 p. Naturalment, hem confrontat la informació que teníem amb la biografia escrita per Lluís Busquets (p. 197 i ss.).

Església de Santa Maria del Camí

carrer de Serrallonga. En aquesta època és quan va dur a terme les seves primeres vagues de fam i va radicalitzar les seves postures tant en l'àmbit estrictament religiós com en l'àmbit civil, enfront de les autoritats de l'Església catòlica mateixa i de la dictadura franquista. Aquí va impulsar i desplegar alguns dels seus projectes socials, aquí va renunciar a la residència en una casa rectoral, aquí va posar-se a treballar, aquí va escriure alguns dels seus primers llibres i aquí va posar les bases de les seves accions més espectaculars i agosarades que, poc temps després, li donarien una evident notorietat en l'àmbit català i espanyol.

Abans d'arribar a l'Anoia, Xirinacs, nascut el 1932, havia estat ordenat sacerdot escolapi el 1955. Després d'uns anys dedicats a l'activitat pedagògica, a l'escoltisme i a la universitat, la tardor de 1963 s'havia instal·lat com a vicari a Balsareny passant a dependre del *bisbe benèvol* —figura pre-

vista en el dret canònic— de la diòcesi de Solsona. Un sermó en què s'adheria als estudiants i intel·lectuals tancats als Caputxins de Sarrià va provocar que el bisbe Josep Bascuñana el confinés a Sant Jaume de Frontanyà i que finalment, quan ja havia renunciat públicament a cobrar la paga de capellà de la nòmina estatal, quedés fora del bisbat, el juliol de 1966.³ Retornat, doncs, a la dependència escolàpia, un nou acolliment diocesà —aquest cop al bisbat de Vic i prèvia votació dels capellans de la diòcesi— va propiciar la seva vinguda a l'Anoia.

1967, SANTA MARIA DEL CAMÍ

El juliol de 1967, Xirinacs s'instal·la com a rector de Santa Maria del Camí, on farà feina parroquial juntament amb Argençola, i viurà amb Vicenta Alcover i amb el fill d'aquesta darrera, Saixa Alexander Glatkov. Tots plegats fan feines tèxtils, treballen l'hort, crien conills i gallines i inicien pràctiques de cooperativisme amb pagesos de la zona: és el temps, que alguns igualadins recorden, en què venien ous i magdalenes, així com la xocolata Gluki, d'Olot... Ell dóna classes a Igualada i dirigeix l'Escola de Teologia d'Igualada, on professa uns cursos bíblics memorables. Col·labora al *Full Diocesà*, a *Tele-eXprés* i en altres mitjans. Inicia els seus contactes amb el món sindical, concretament al barri de Sant Maure de Santa Margarida de Montbui, on els nuclis obrers estan bàsicament encapçalats per la gent de la Unió Sindical Obrera i, més minoritàriament, del PSUC. Endega les relacions humanes que el vincularan a diversa gent d'Igualada i comarca, entre els quals concretarà idees i projectes lligats a l'àmbit de la religió, de la no violència, del sindicalisme, de la política, del cooperativisme, del vegetarianisme, etc.

3. Sobre el pas de Xirinacs pel Berguedà, vegeu Benigne Rafart, *Notes d'urgència com a homenatge*. Blog «Quadern del Pedraforca. Escrits sobre el Berguedà», 13 d'agost de 2007, <http://brafart.blogspot.com/>.

1968

Li és concedit el premi Carles Cardó pel seu llibre *Secularització i cristianisme. Una aportació crítica a la teologia de la mort de Déu*, que l'editorial Nova Terra publicarà l'any següent. Compareix a declarar davant un jutge militar, acusat de ser inspirador del Front d'Alliberament de Catalunya: tanmateix, no se li obre cap procés. Redacta la seva obra *Comunitat cristiana de base*, que no sotmetrà a la censura eclesiàstica i que no arribarà a ser publicada.

1969

Al llarg de l'any, i sota la secció «Vers la maduració cristiana», publica al *Full Diocesà* mig centenar d'articles. D'altra banda, fent un pas més, es nega a cobrar per les misses i per l'administració dels sacraments. Cessa després en la col·laboració del *Full Diocesà* i plega de l'Escola de Teologia d'Igualada. Retorna als masovers les parts de la collita tributada pels terrenys de propietat eclesiàstica. Fa de moderador del Grup 7 (Igualada Comarca) a l'Assemblea Conjunta de Bisbes i Capellans. Coneix i fa amistat amb el professor de ioga Jaume Chalamanch.

El juliol, seguint l'exemple d'altres sacerdots bascos (Derio) i catalans (seminari de Barcelona), fa una primera vaga de la fam de set dies a Santa Cecília de Montserrat, en unió de Mn. Josep Dalmau i de la noia Conxita Carner, de Gallifa. Ho fan per demanar la separació de l'Església i l'Estat. Acabada la vaga, n'explica els motius i ell mateix reparteix els fulls pel centre de Barcelona. És detingut, però no processat perquè el bisbe de Vic, acollint-se al concordat entre l'Estat espanyol i el Vaticà, ho impedeix.

1970

L'allunyament de Xirinacs de l'Església oficial no impedeix la seva activitat pedagògica. Així,

participa i dóna classes en el si de l'anomenada Escola de Formació Social Obrera (EFSO), als baixos de la rectoria de Santa Maria, on porta per exemple un seminari de marxisme per a obrers. El 15 d'octubre escriu una instància al bisbe de Vic perquè l'autoritzi a tornar les terres de Santa Maria del Camí i Argençola als parcers que les treballen. El bisbe li ho denega.

El 22 de novembre, dinou persones, entre les quals quatre sacerdots —un d'ells Xirinacs—, fan un dejuni de 24 hores tancats a la basílica de Santa Maria d'Igualada. Convoquen la tancada «un grup d'igualadins amants i defensors dels drets de la persona humana» i els mou la propera celebració d'un consell de guerra contra setze membres d'ETA (l'anomenat «procés de Burgos»)⁴.

Poc després, concretament la nit de Nadal, Xirinacs inicia a Santa Maria del Camí una segona vaga de la fam, indefinida, que s'allargarà durant 21 dies. Ho fa per demanar eleccions de veritat i l'autodeterminació per als Països Catalans, així com per efectuar un gest d'adhesió al manifest aprovat per uns tres-cents intel·lectuals, artistes i professionals que s'havien tancat a Montserrat els dies 12, 13 i 14 del mateix desembre. El manifest repudiava el procés de Burgos i reclamava l'aplicació d'una colla de drets democràtics.⁵

El manifest redactat per Xirinacs per explicar la seva vaga circularà en dues versions, l'original d'ell mateix i una versió corregida poc després de mutu acord amb els seus amics no-violents. Segons el mateix Xirinacs, «a Igualada s'escamparà el segon amb uns subratllats que no em foren consultats i que determinen una tendència que molestarà l'obrerisme igualadí».

4. En la sentència van ser dictades nou sentències de mort, però els condemnats van ser indultats el 30 de desembre.

5. El diari detallat dels dies de vaga figura a Lluís M. Xirinacs, *Diari de 21 dies...*, cit. Vegeu també la biografia de Lluís Busquets, p. 213 i ss.

*Diari de 21 dies de raça de farr
per Catalunya*

Luís M. Xirivacs

1971

El 9 de gener, una cinquantena de persones —vint-i-dos dels quals d'Igualada i també, entre d'altres, Jordi Carbonell— es tanquen a la tarda a l'església de Santa Maria del Camí en solidaritat amb Xirinacs, que en aquells moments es troba retingut a l'Hospital Clínic sota control d'inspectors de policia. El mateix Xirinacs fa la crònica d'aquest «*dejuni de solidaritat*»:⁶

«... La nova del meu trasllat desorientà molta gent, però s'aplegaren al vespre una cinquantena de persones decidides. Aprofitaren la nit: llegiren, discutiren i pregaren. A les tres de la matinada vint guàrdies civils d'Igualada, de Capellades i de Calaf envoltaren l'església tancada i la rectoria també tancada i començaren de forçar les portes i d'amenaçar els de dins, prenent per reclam un home del poble. En Saixa, el fill de la Vicenta, amb divuit anys, que viu a casa, tingué prou fermesa d'esperit per orientar els dejunants en tots els assumptes pràctics. La guàrdia civil volia entrar de totes maneres. Li fou negada l'entrada. Ells tenien ordres d'actuar pacíficament i de desallotjar el temple abans de les vuit del matí. Fora feia molt de fred. Van fer foc. Estaven molt enfadats. El fred i l'enuig els feren perdre els estreps. Cremaren llenya sense demanar-la. Feren servir bales de palla dels pagesos sense demanar-les i sense retornar-les a llur lloc. Desinflaren les rodes d'alguns cotxes. Tragueren les corretges de transmissió i arrencaren les bugies d'un altre cotxe. Espiaren les noies per la finestrella del wàter. I tingueren paraules molt poc correctes per a les noies. En resum: la Benemèrita, aquella nit, en comptes de reprimir el "gamberrisme" el va practicar.

»Al matí següent amenaçaven de tirar les portes a terra. Algú va avisar Mn. Genís [Padrós, rector de Santa Maria i vicari episcopal]. Abans que vingués, els de dintre obriren la porta del temple. Una dotzena de guàrdies civils amb el Capità al davant hi entraren apuntant amb metralletes. Quan agafaren

el primer dels tancats, tots es posaren a cantar "Deu-me la fe dels profetes" i altres cançons. Els prengueren a tots les dades personals i els escorcollaren tot el que portaven. Més tard vindrien les declaracions i la imposició de multes: unes dues-centes mil pessetes en total. [...]

Cal dir, també, que a alguns dels «dejunants» se'ls retirarà el passaport per uns quants anys i els nois més joves seran objecte de represàlies en el servei militar.⁷

El 14 de gener, Xirinacs abandona la vaga a petició de les organitzacions catalanes d'oposició, que es comprometen a incrementar la capacitat de resposta unitària de rebuig al règim franquista. El 9 de març compareix davant el jutge d'Igualada, Sr. Hernández Rivero, i es nega a signar la declaració si no està redactada en català. El 23 de març, el Tribunal d'Ordre Públic dicta *auto* de processament, amb llibertat provisional, contra Lluís M. Xirinacs (sumari 83/1971), per propaganda il·legal, és a dir, per la declaració prèvia a la vaga de fam. Ha de comparèixer cada quinze dies al jutjat, però a partir de l'1 de juliol deixarà d'anar-hi en un nou gest de desobediència civil. Xirinacs no havia pagat tampoc les 30.000 pessetes que li havien estat assignades per la seva llibertat condicional i, a continuació, havia estat declarat insolvent.

El 23 de maig es fa un primer intent de constitució de l'Assemblea de Catalunya, a la qual s'havia presentat Xirinacs. La policia ho impedeix al darrer moment. No gaire més tard, el 3 de juliol, es constitueix a Igualada el Col·lectiu de l'Anoia, que elabora un document programàtic que porta per títol «Programa provisional del Col·lectiu de l'Anoia». S'hi integren tota mena de grups igualadins i comarcals, de tots colors.

Al juny, col·labora a la *Circular Informativa de la Cooperativa La Victòria* amb un article titulat «L'opressió de l'home sobre l'home». I el 7 de juliol, Xirinacs, que no vol dependre de

6. Lluís M. Xirinacs, *Diari de 21 dies...*, cit., p. 69-70.

7. Als qui recorren la multa administrativament, els serà condonada i substituïda per una amonestació (juliol de 1971).

l'hospitalitat del bisbe de Vic, canvia de domicili i s'instal·la en una casa de nova construcció a la Torre de Claramunt, que compren entre diverses persones. Ell mateix bateja l'indret amb el nom de camí de Serrallonga.

A l'agost, ell i Vicenta Alcover es queden sense feina a l'Escola Mowgli d'Igualada, on treballaven. Ja feia temps que tenia diverses topades serioses amb els responsables del centre i amb la directora. Recorren a Magistratura i fan córrer un manifest titulat «Escola Mowgli d'Igualada, una escola de la burgesia per a la burgesia». La versió de Xirinacs va ser que els havien fet fora per tres motius: haver demanat que les diverses classes socials estiguessin més representades entre l'alumnat; que la propietat de l'escola fos dels qui hi treballaven; i que la direcció fos participada democràticament. La Junta de Conciliació Sindical va fallar a favor dels dos acomiadats, que van rebre una elevada indemnització que li va merèixer retrets a Xirinacs d'un excés de cobdícia.

Lluís M. Xirinacs acabarà treballant després, durant un parell d'anys, a la gestoria Carles, també d'Igualada, on s'encarregarà de la tramitació d'assumptes a Barcelona. Sempre s'hi sentirà molt ben tractat, per bé que hauria volgut que s'hi apliqués la doctrina conciliar de la cogestió.⁸

En les setmanes següents, Xirinacs discuteix i negocia amb el bisbat i els escolapis una nova ubicació per a la seva tasca que el deixi més lliure de l'autoritat canònica.

El 7 de novembre se celebra la primera reunió, constitutiva, de l'Assemblea de Catalunya, el gran organisme unitari d'oposició al règim. Hi assisteixen, amb total desconeixement de les autoritats i de la policia, més de 400 persones, entre les quals Xirinacs i Vicenta Alcover, que hi porten la representació de l'Anoia. Arran d'aquesta sessió, el Col·lectiu d'Igualada ha preparat un nou document clandestí de tretze punts que porta

per títol «Presa de posició davant l'Assemblea de Catalunya». Xirinacs se sent satisfet perquè la creació de l'Assemblea de Catalunya és la millor resposta a allò que ell demanava en la seva vaga de fam.

Diguem finalment que, aquest any 1971, Xirinacs col·labora en el llibre col·lectiu *Setge a l'antievangelí* i que, entre 1971-1976, farà l' excepció provisionalíssima d'acceptar el carnet del PSUC: les reunions clandestines d'aquest partit es feien llavors en un pis d'Igualada i, segons Xirinacs, «a falta de cap membre local qualificat segons el partit, ens venia un obrer obrer [sic] de Terrassa a dirigir les reunions i a portar-nos les consignes. Els d'Igualada érem potser una colla de burgesos que calia redreçar»...⁹

1972

El 6 d'abril, Xirinacs estava citat per compareixer a la vista del judici oral davant el Tribunal d'Ordre Públic. No s'hi presenta. Durant uns mesos, el tribunal es veu visiblement desbordat per aquesta situació insòlita i, contra tota lògica, Xirinacs no serà detingut de moment.

Mentrestant, col·laborarà al diari *Tele/eXprés* i es resoldrà finalment la seva situació anòmala amb el bisbat de Vic. El 18 de setembre, el bisbe respon per escrit la seva petició i accepta que marxi de la diòcesi: jurídicament, doncs, Xirinacs torna a ser escolapi. El dia 24 del mateix mes diu la darrera missa a Argençola i a Santa Maria del Camí (Porquerisses). Així s'acomia dels seus feligresos...

El 12 de novembre de 1972 és detingut, multat i arrestat al convent dels escolapis d'Olot, arran d'un acte a Ripoll de celebració del primer aniversari de l'Assemblea de Catalunya. Li és imposada una multa de 50.000 pessetes que no paga i

8. Lluís Busquets, *Xirinacs. El profetisme radical i no violent*, cit., p. 268.

9. Lluís M. Xirinacs, *La traïció dels líders*, Girona: Llibres del Segle, 1993, p. 16.

abandona el convent de reclusió: a la sortida, el 2 de desembre, és agafat de nou i traslladat a la presó concordatària de Zamora, on durà a terme la seva tercera vaga de fam, aquest cop sense ni tan sols beure aigua. En situació crítica, el 13 de desembre és deixat anar: han estat 8 dies de fam i 7 dies de set. L'endemà al vespre arriba a la Torre de Claramunt. La nit de Nadal celebrarà la missa del Gall a casa seva...

1973

El 20 de gener comença un curs sobre història del moviment obrer a l'EFSO d'Igualada, de la qual ja hem parlat. Però l'expectativa d'un nou empresonament inevitable —encara té un judici pendent— empeny Lluís M. Xirinacs a replantejar la seva residència a la nostra comarca. Per aquest

motiu, i alliberat també d'obligacions parroquials a l'Anoia, es ven la casa de la Torre de Claramunt a uns igualadins i es busca un pis al barri del Clot de Barcelona, concretament al carrer de la Corunya. Sempre mantindrà, tanmateix, contactes i amistats amb algunes de les persones que va conèixer en la seva etapa anoienca.¹⁰

La vida política catalana d'aquests darrers temps del franquisme s'accelera cada vegada més de pressa. El 16 d'abril, Xirinacs es nega a presentar-se al judici oral davant el Tribunal d'Ordre Públic i el dia 25 del mateix mes llegeix públicament un document contra el règim antidemocràtic en una concentració que té lloc a la parròquia de Sant Miquel del Port, a Barcelona. És citat de nou al TOP per al 26 d'abril, però no en fa cas. El Primer de Maig, participa a la gran concentració de Sant Cugat del Vallès de l'Assemblea de Catalunya. El 28 d'octubre, la policia irromp a la reunió de l'Assemblea que se celebra a la parròquia de Maria Mitjancera de Barcelona i acaba empresonant 113 persones, entre les quals es troba Xirinacs mateix. Ell i un altre sacerdot són deixats anar i li imposen una multa de 350.000 pessetes que tampoc no pagarà.

Novament detingut el 28 de novembre al nou pis de Barcelona, el dia 1 de desembre inicia la seva quarta vaga de fam, la més llarga de totes, per demanar la llibertat dels 113. El traslladen a l'hospital penitenciari de Carabanchel. Mentrestant, i mentre dura la seva vaga, passen una pila de coses: mort de Carrero Blanco, l'anomenat procés 1001, nou govern, procés dels militants del MIL i condemna a mort de Salvador Puig Antich... L'estat de salut de Xirinacs arriba realment al límit: al cap de 42 dies, l'1 de gener de 1974, accepta finalment de tornar a prendre aliment i inicia la seva recuperació...

10. El desembre de 1978, per exemple, publica a *Contrapunt. Circular de l'Agrupació Sardanista d'Igualada* un poema que porta per títol «La Sardana».

Lluís m. xirinacs
candidat al premi nobel de la pau 1975

UNA ALTRA PÀGINA

A partir d'aquí, la trajectòria de Lluís M. Xirinacs assolirà una projecció molt més àmplia quan, no gaire temps més tard, serà condemnat a tres anys de presó, durà a terme a la presó la seva cinquena vaga de fam i, posteriorment, esdevindrà candidat al premi Nobel de la Pau (1975, 1976, 1977), impulsarà la Marxa de la Llibertat (estiu de 1976), farà la llarguíssima plantada davant la presó Model per demanar l'amnistia (1976-1977) i serà senador a Madrid (1977-1979).¹¹ Aquesta, però, ja és tota una altra pàgina de la seva biografia que ja es desenvolupa ben lluny de la nostra comarca. Una vida que ell va voler cloure voluntàriament, en solitari i en silenci, en un indret perdut i de bellesa inusual del cor de Catalunya, un dia d'agost de l'any 2007. Ara se n'acaben de complir deu anys...

11. Sobre la Marxa de la Llibertat a Igualada, vegeu *Revista d'Igualada*, núm. 8, setembre de 2001, p. 34-39.

ANTONI DALMAU I RIBALTA (Igualada, 1951) és el director de la *Revista d'Igualada*. Ha publicat una vintena llarga de llibres. Darrerament s'ha dedicat particularment a la recerca historiogràfica al voltant de la violència social, la repressió i l'anarquisme en el tombant de segle XIX-XX i al voltant de la Guerra Civil a l'Anoia.

UNA «BONA MORT»

[...] Des d'uns cinc anys abans de la seva mort, Xirinacs va fer, sota control mèdic, experiments i assajos de dejuni, de retirar-se la medicació que prenia i de tècniques respiratòries per induir estats de consciència diferents al normal. En les visites al cardiòleg va deixar molt clar que no volia que li posessin cap marcapassos, ja que li treia autonomia i el robotitzava.

Una tècnica que va acabar per dominar va ser la de la respiració forçada (també se'n diu respiració holotròpica). Aquesta tècnica, emprada i treballada per Stanislav Grof, als EUA, permet entrar en un estat alterat de consciència sense necessitat de prendre cap substància.

A més, des que va deixar la plantada de la plaça de Sant Jaume va començar la pràctica quasi diària d'una tècnica de meditació, elaborada per ell mateix, anomenada *Kataplasma* (*cap* al plasma, *cap* a la llum). Tècnica per assolir la meditació transcendental.

Tot plegat li donava un gran control sobre el seu cos i la seva psíquica, des del seu esperit.

Un mes abans del 6 d'agost del 2007 em va concretar la data que tenia prevista per marxar d'aquest món i una setmana abans em va concretar el lloc on pensava fer-ho i d'altres detalls. Va ser una setmana intensa i plena de complicitats amb les persones que varen acompanyar-lo fins al final. Irradiava pau i felicitat.

[...] El seu ritu començà amb un dejuni alimentari de diversos dies (incloent-hi la medicació antiarítmica, un retorn a la Natura en un indret solitari, la pràctica de respiracions forçades i finalment el kataplasma fins a perdre la consciència i entrar en un estat de coma antoinduït.

Això sí, amb l'esperança que durant quaranta-vuit hores ningú no el destorbés. I així va ser: Mare Natura va ploure abundantment i generosa durant tres dies, en amorosa complicitat amb l'oferent.

Pla d'en Pegot (Ogassa). Monòlit dedicat a la memòria de Lluís M. Xirinacs

En estat de coma i sense medicació, el cor de Xirinacs entra en fibril·lació ventricular, tal com va determinar l'autòpsia [*que va dictaminar una mort natural*], i s'esdevingué l'èxitus o sortida irreversible de l'esperit del cos, això que normalment en diem mort, que és el contrari del naixement. [...].

Joan Parés, metge de capçalera de Lluís M. Xirinacs

Extret de Lluís Busquets i Grabulosa, *Xirinacs. El profetisme radical i no violent*,
Barcelona: Balasch Editor, 2017, p. 699-700